

ДЕСКРИПЦІЯ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ ПІДСИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ФУНКЦІОНАЛЬНО РОЗВИНУТИХ СИСТЕМАХ УПРАВЛІННЯ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

*ТКАЧЕНКО С.А., К.Е.Н.,
МИКОЛАЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ*

Визначені основні та специфічні принципи, які мають бути покладені в підсистему бухгалтерського обліку при її проектуванні. Встановлено, ступінь реалізації як загальних, так і специфічних принципів, знаходить свій прояв в процесі функціонування всіх елементів підсистеми бухгалтерського обліку і в тому числі її функціональній структурі.

The main and specific principles that should be incorporated into the subsystem of accounting for its design. Established the extent to which both general and specific principles, is manifested in the operation of all elements of accounting and subsystems, including its functional structure.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Бухгалтерський облік, виступаючи функцією управління, в умовах широкого впровадження і розвитку в об'єднаннях і на підприємствах функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення усе більше привертає до себе увагу як один із факторів підвищення конкурентних позицій компаній на теренах сучасного ринку. Об'єктивна оцінка існуючої практики організації бухгалтерського обліку, характеру і складності питань, які виникають при реалізації облікових розрахунків, на нашу думку, може бути зроблена тільки у щільному зв'язку з дослідженням механізму впливу на ефективність господарського розвитку функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення взагалі і виявленням наявних в цієї області складностей та невирішених проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не дивлячись на той факт, що на цей час наявна велика кількість досліджень пов'язаних із проблемами бухгалтерського обліку як іноземних так і вітчизняних вчених-економістів, в загальному обсязі яких виділяються такі із них як: Легенчук С.Ф., Малькова Т.М., Обербрінкман Ф., Палій В.Ф., Пачолі Л. Рішар Ж., Соколов Я.В., Хендріксен Е.С., Ван Бреда М.Ф., Циганков К.Ю. [1-13] та інших, питання пов'язане із визначенням

основних та специфічних принципів, які повинні бути закладені в підсистему бухгалтерського обліку при її формуванні висвітлення не знайшло. Отож, велике практичне і теоретичне значення має викладення матеріалу, який знаходив би свій прояв в процесі функціонування усіх елементів підсистеми бухгалтерського обліку і в тому числі її функціональної структури та підсилив увагу до обліку як з боку розробників систем управління, так і із сторони безпосередніх користувачів облікової інформації для подальшого підвищення ефективності функціонуючих на промислових підприємствах систем управління, які в науковій літературі, на наш погляд, розглянуті недостатньо.

Актуальність, недостатня теоретична і методологічна розробленість та суттєва практична значимість вказаних питань зумовила вибір теми публікації, її мету, завдання і структуру.

Формулювання цілей статті. Метою даної публікації стало визначення наукових засад, розробка та обґрунтування теоретичних положень, науково-практичних методів і рекомендацій щодо подальшого підвищення господарського розвитку промислових підприємств в сучасних умовах на основі підсилення уваги до основних та специфічних принципів, які повинні бути закладені в підсистему бухгалтерського обліку при її формуванні як з боку розробників систем управління, так і із сторони безпосередніх користувачів облікової інформації.

Для досягнення поставленої мети були визначені та вирішені наступні завдання: узагальнено погляди вітчизняних та закордонних вчених-економістів на сучасний стан і роль принципів підсистеми бухгалтерського обліку в господарських процесах промислових угруповань; досліджена сучасна практика використання принципів підсистеми бухгалтерського обліку в здійсненні підприємствами господарської діяльності; узагальнено викладений матеріал та запропоновано конкретні рішення щодо реалізації принципів, які знаходять свій прояв в процесі функціонування елементів підсистеми бухгалтерського обліку і в тому числі її функціональної структури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення підсистеми бухгалтерського обліку в функціонально розвинутої системі управління спеціального призначення пов'язане з вирішенням широкого кола питань методологічного, інформаційного, математичного, технічного і організаційного характеру, які істотно впливають на функціональну структуру підсистеми. І перед тим як розглядати функціональну структуру підсистеми, уявляється

необхідним визначити ті принципи, які повинні бути закладені в підсистему при її проектуванні. Такий шлях дозволяє більш науково підібрати елементи підсистеми, раціонально пов'язати їх між собою і тим самим зробити процеси, які відбуваються в підсистемі, більш ефективними.

Виходячи із того, що підсистема бухгалтерського обліку створюється в межах функціонально розвинутої системи управління спеціального призначення, тоді цілком природно узгодження її принципів із загальносистемними принципами. Саме реалізація при створенні підсистеми загальносистемних принципів робить її органічним компонентом функціонально розвинутої системи управління спеціального призначення у цілому. В якості основних і найбільш важливих можливо назвати наступні принципи створення підсистеми обліково-економічного забезпечення: системного підходу, нових задач, уніфікації проектних рішень, безперервного розвитку, мінімізації обсягу вхідної і вихідної інформації, сполучення функціонального і програмно-цільового підходу.

Поряд з цими загальними принципами при створенні і функціонуванні підсистеми бухгалтерського обліку повинен бути реалізований цілий ряд окремих, специфічних принципів, які випливають із ролі обліково-економічного забезпечення в управлінні сучасними ринковими угрупованнями (підприємствами та об'єднаннями) і місця бухгалтерського обліку в функціонально розвинутої системі управління спеціального призначення. Розглянемо основні із цих принципів.

Принцип максимальної ефективності обліково-економічних розрахунків. Підсистема бухгалтерського обліку повинна створюватися як технічна система з розподілом функцій між людиною і машиною. Реалізація цього принципу досягається закріпленням за людиною справжніх творчих процесів, таких як внесення змін в хід вирішення задач, загальна оцінка результатів бухгалтерського обліку, вироблення принципових рішень і інше. В той же час найбільш трудомісткі та ті, що піддаються формалізації обліково-економічні розрахунки повинні бути передані для виконання на електронно-обчислювальних машинах.

Принцип узгодженості робіт із впровадження бухгалтерського обліку з іншими напрямками удосконалення управління. Проектні роботи із створення підсистеми бухгалтерського обліку повинні бути сполучені із виконуваними на підприємствах розробками в області удосконалення економіки і організації господарської діяльності,

впровадження систем проектування і управління технологічними процесами тощо.

Принцип зведеності бухгалтерського обліку. Зведеність характеризує змістовну сторону бухгалтерського обліку, яке повинне задовольняти вимозі всебічного висвітлення економіки підприємств, а також їх внутрішніх підрозділів як єдиного цілого за будь-які періоди часу. Реалізується цей принцип включенням в підсистему бухгалтерського обліку спеціальних блоків: уніграфічна бухгалтерія, камеральна бухгалтерія, діграфічна бухгалтерія. Зведеність нерозривно пов'язана з системністю. Системність – це підхід, який забезпечує досягнення зведеності бухгалтерського обліку, в якому органічно суміщається методологія і організація процесів обліково-економічного забезпечення з використанням сучасних економіко-математичних методів і новітньої обчислювальної техніки.

Принцип випереджаючого розвитку методологічного забезпечення бухгалтерського обліку. Як було відзначено вище, в бухгалтерському обліку багато які аспекти не опрацьовані досить всебічно і глибоко. Це стосується на сам перед методології обліково-економічного забезпечення, оскільки вона практично знаходиться в стадії становлення і розвитку. Між тим впровадження задач бухгалтерського обліку вимагає попереднього їх опрацювання в методологічному плані, перевірки доцільності їх вирішення в традиційних умовах управління господарюючими об'єктами. Реалізація вказаного принципу на практиці здійснюється шляхом включення до складу підсистеми обліково-економічного забезпечення тільки таких задач, які передбачені керівними (уніфікованими, галузевими) методологічними матеріалами із бухгалтерського обліку.

Принцип випереджаючого розвитку паралельних підсистем системи управління підприємством і банком даних. Необхідність врахування цього принципу впливає із того, що для вирішення задачі бухгалтерського обліку в переважній більшості випадків потрібна інформація паралельних підсистем функціонально розвинутої системи управління спеціального призначення і банком даних. При цьому найбільш ефективно з точки зору технології обробки інформації вирішення обліково-економічних задач забезпечується у тому випадку, коли задачі бухгалтерського обліку являють собою продовження послідовно вирішуваних задач планування, аналізу і регулювання. Реалізація цього принципу досягається етапністю розроблення і впровадження підсистеми обліково-економічного забезпечення в залежності від наявності в функціонально розвинутої

системі управління спеціального призначення необхідної для кожного чергового етапу інформації і відповідних організаційних передумов.

Принцип методологічної єдності. Застосування того або іншого методу вирішення задачі бухгалтерського обліку залежить від блоку, в який це завдання включається і який визначає цільове призначення задачі і її інформаційно-технічні характеристики. Дуже важливо для вирішення однотипних задач, які відносяться до різних блоків і комплексів підсистеми, застосовувати єдині методи вирішення, які випливають із єдиної теоретичної концепції бухгалтерського обліку та такі, що дозволяють створити набір «уніфікованих» процедур із оброблення обліково-економічної інформації.

Принцип орієнтації облікової інформації на конкретне використання. Вихідна інформація підсистеми бухгалтерського обліку повинна надаватися в обсязі, в строки і з періодичністю, які необхідні та достатні для вироблення відповідних управлінських рішень в конкретних господарських умовах керівниками лінійних підрозділів і функціональних служб. Реалізація цього принципу досягається за рахунок чіткого визначення змісту вихідних форм, наведення в них, у випадку необхідності інформації різних обліково-економічних задач, встановлення послідовності надання інформації на відповідні рівні управління і інше.

Принцип достовірності облікової інформації. Цей принцип проявляється в тому, що вихідна інформація підсистеми бухгалтерського обліку повинна бути нейтральною, тобто об'єктивно відображати висвітлюванні процеси і явища. Реалізується принцип достовірності шляхом використання масивів інформації інших підсистем системи управління підприємством, які мають високий ступінь точності і достовірності, співставленням результатів обліково-економічного забезпечення з інформацією періодичного характеру (в основному інформацією планування, аналізу та регулювання) тощо.

Ступінь реалізації перерахованих вище принципів як загальних, так і специфічних, знаходить свій прояв в процесі функціонування усіх елементів підсистеми бухгалтерського обліку і в тому числі її функціональної структури.

Висновки. Наукова новизна одержаних результатів полягає в постановці, теоретичному обґрунтуванні, практичному вирішенні комплексу питань стосовно визначення тих принципів, які повинні бути закладені в підсистему при її проектуванні.

У процесі дослідження одержано такі найсуттєвіші наукові результати: визначено основні і специфічні принципи, які повинні

бути закладені в підсистему бухгалтерського обліку при її проектуванні; встановлено, ступінь реалізації як загальних, так і специфічних принципів, знаходить свій прояв у процесі функціонування елементів підсистеми бухгалтерського обліку і в тому числі її функціональній структурі.

Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняється питання пов'язане із розглядом функціональної структури і складу задач підсистеми бухгалтерського обліку.

Література.

1. Легенчук С.Ф. Метатеория бухгалтерского учета: история, современное состояние, направления развития: монография / С.Ф. Легенчук. – Saarbrücken: LAP LAMBERT Academic Publishing, 2011. – 116 с.

2. Легенчук С.Ф. Теорія і методологія бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки: монографія / С.Ф. Легенчук. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 652 с.

3. Малькова Т.Н. Древняя бухгалтерия: какой она была? / Т.Н. Малькова. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 304 с.

4. Обербринкманн Ф. Современное понимание бухгалтерского баланса / Ф. Обербринкманн; [пер. с нем.; под ред. проф. Я.В. Соколова]. - М.: Финансы и статистика, 2003. – 416 с.

5. Палий В.Ф. Теория бухгалтерского учёта: современные проблемы / В.Ф. Палий. – М.: Изд-во «Бухгалтерский учёт», 2007. – 88 с.

6. Пачоли Л. О счетах и записях / Л. Пачоли. — К.: Эксперт-Про, 2000. — 80 с.

7. Ришар Ж. Бухгалтерский учёт: теория и практика / Ж. Ришар; [пер. с фр.; под ред. Я.В. Соколова]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 160 с.

8. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: Учебн. пособие для вузов / Я.В. Соколов. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

9. Соколов Я.В. История развития бухгалтерского учета / Я.В. Соколов. — М.: Финансы и статистика, 1985. — 367 с.

10. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учёта / Я.В. Соколов. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 496 с.

11. Соколов Я.В. Очерки по истории бухгалтерского учета / Я.В. Соколов. — М.: Финансы и статистика, 1991. — 400 с.

12. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учёта / Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда; [пер. с англ.; под ред. проф. Я.В. Соколова]. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 576 с.

13. Цыганков К.Ю. Очерки теории и истории бухгалтерского учёта / К.Ю. Цыганков. – М.: Магистр, 2009. – 462 с.